

Venner og alkohol har stor betydning for unge kvinders opfattelse af egne seksuelle grænser

Danske unge bruger alkohol til at drikke sig mod til at handle på deres seksuelle interesser og eksperimentere med grænser. Samtidig er deres alkoholbrug formet af deres forestillinger om, hvordan de bør opføre sig i kraft af deres køn. For unge kvinder betyder det, at alkohol kan gøre det svært for dem at skelne mellem, hvornår en seksuel oplevelse var sjov, grænseoverskridende eller et overgreb.

AF MIE BIRK JENSEN

Mie Birk Jensen er ph.d. i samfundsvidenskab og tidl. post.doc ved Center for Rusmiddelforskning, nu post.doc ved Institut for Kulturvidenskaber, Syddansk Universitet

Forskere har påvist, at unge kvinder ofte møder modsatrettede forventninger til deres opførsel, når de drikker sig fulde og går til fest (1). På den ene side forventes de at være seksuelt frigjorte og eksperimenterere med sex og grænser, når de drikker. På den anden side kan det have store konsekvenser for unge kvinders sociale relationer, når de har sex, fordi de, modsat unge mænd, risikerer et dårligt rygte (2, 3). I forskningen har man også påvist et såkaldt 'kønnet mulighedsrum', hvor nogle faktorer, såsom alkohol, kan øge eller indskrænke ens handlemuligheder og grad af ansvar i kraft af ens køn (4). Det kommer blandt andet til udtryk, når unge kvinder tildeles et større ansvar, når det kommer til seksuelle overgreb, hvis de drikker alkohol ("hun skulle ikke have drukket så meget"), mens mænd i højere grad fritages for ansvar ("han var jo fuld, så han kunne ikke styre sig") (5). På den måde kan kombinationen af fest, alkohol og sex udgøre et socialt "minefelt" for unge kvinder (6).

I denne artikel præsenterer jeg nogle centrale perspektiver på, hvordan danske unge kvinder fortæller om deres personlige oplevelser med sex i relation til alkohol og fester. Artiklen er baseret på min forskning i alkohol og køn, der udspringer af en større undersøgelse foretaget på Center for Rusmiddelforskning i 2015-2016. I undersøgelsen blev der interviewet 140 unge mennesker mellem 18 og 25 år, og her fokuserer jeg på de unge kvinders fortællinger om sex med mænd.

Alkohol kan være særlig risikofyldt for unge kvinder

I tråd med den eksisterende forskning i alkohol og køn gav mange af de unge i undersøgelsen udtryk for, at kombinationen af alkohol, fest og sex er særlig risikofyldt for kvinder. Det risikofyldte bestod i høj grad i, at indtag af alkohol kunne gøre det svært for kvinder at afvise seksuelle tilnærmelser eller sige nej til sex, hvis de havde drukket meget. Flere af de deltagende, af forskellige køn, fremhævede derfor, at det var vigtigt for kvinder at være påpasselige med deres promise, så de ikke kom ud i situationer, hvor de kunne risikere, at andre "udnyttede" deres tilstand. Dette bevirkede, at mange af de unge kvinder, der havde haft grænseoverskridende oplevelser med sex i forbindelse med fester, primært problematiserede deres eget alkoholbrug. For eksempel fortæller Tenna:

"Det var ikke, fordi det var voldtægt eller noget, jeg tror bare, han havde tænkt: 'Hun er så fuld, at hun ikke registrerer noget' – eller et eller andet. Jeg tænker bare, at jeg var et let offer, måske at jeg havde fået for meget at drikke. Jeg husker ikke noget af det, overhovedet. Jeg husker bare, at jeg vågner op nogen, i min seng, og tænker: 'Hvad fanden er der sket?'. Det kunne jeg ikke huske. Så det er jeg lidt påpasselig med, ikke at drikke for meget, så det sker."

Tenna fortæller her om en fest, hvor hun har været så fuld, at hun har glemt, hvad der er sket. Hun ved dog, at hun har haft sex, men fremhæver, at hun har været ude af stand til at sige nej. Til trods for dette kategoriserer hun bevidst ikke sin oplevelse som voldtægt: Hun var jo fuld. Ligesom Tenna lægger Linnea også vægt på, at hun

¹ Den store undersøgelse om unge, alkohol og køn på Center for Rusmiddelforskning 2015-2016 er foretaget af: Vibeke Frank, Maria Herold, Sidsel Schrøder, Dennis Vestergaard, Lea Krøll, Jacob Demant, Jeanett Bjonness, Mie Birk Jensen og Geoffrey Hunt (PI). Projektet er støttet af Det Frie Forskningsfond.

Foto Michael Discenza, Unsplash

har været for fuld til at sige nej til sex. Hun fortæller: *"Jeg var så fuld, at jeg ikke kunne stå på mine ben. Og jeg knaldede med en eller anden fyr. Det formåede jeg også. (...) Jeg har i hvert fald ikke sagt ja til det, men jeg har sgu nok heller ikke sagt nej, så det er der ikke noget at gøre ved, men det er selvfølgelig nederen. Det er klart, når jeg har knaldet med en, som jeg ikke engang kan huske, at jeg har knaldet med."*

Linnea giver her udtryk for, at hun ikke har været i stand til at samtykke til sex, fordi hun var stærkt påvirket. Alligevel tilskriver hun ikke den anden part ansvar, men fremhæver i stedet sin negative oplevelse af at "have knaldet med en" uden at vide, hvem det var. Efterfølgende fremhæver hun dette som en medvirkende grund til, at hun er holdt op med at drikke.

Ligesom mange andre unge kvinder så problematiserer Tenna og Linnea i høj grad deres eget alkoholbrug og ansvar i stedet for at problematisere, at andre har udnyttet, at de har været ude af stand til at sige ja eller nej til sex. De illustrerer hermed en bredere tendens blandt deltagerne i undersøgelsen, hvor alkohol og køn spiller en afgørende rolle for, hvor de unge mener, at grænsen mellem sex og voldtægt går.

En sjov historie eller en ubehagelig oplevelse?

Den måde, de unge kvinder, der deltog i undersøgelsen, tilskriver betydning til deres oplevelser med sex, påvirkes dog ikke alene af alkohol. Deres fortællinger var især påvirket af, hvordan deres venner havde reageret, samt hvordan deres oplevelse relaterede sig til egne forestillinger om køn og sex. Kvindernes beskrivelser af, hvordan de havde det med deres oplevelse, udsprang således ikke nødvendigvis af, hvordan de umiddelbart havde haft det på tidspunktet, men også af en lang række andre faktorer. Deres oplevelser med sex og alkohol var derfor ofte ambivalente, idet de beskrev det på flere måder, eksempelvis som "sjovt," "ubehageligt," "okay" og "klamt." Det ser vi blandt andet i interviewet med Tanja, der siger:

"Det var syret, at jeg havde været i seng med en uden at have vidst det. Det var ubehageligt. Det ville man egentlig gerne selv have kontrol over. Men det viste sig at være okay, for han var virkelig sød, og vi datede faktisk i et stykke tid. Jeg har også fået det afmystificeret over for mine venner. Når man fortæller det til dem, så er det ikke bare en eller anden hemmelighed, man har, så bliver det lidt mere okay. Så bliver det også bare sådan en sjov historie, man har. Og det var også sådan en sød, fin og veluddannet fyr. Det havde været noget andet, hvis det var en helt anden."

Tanja beskriver det som ubehageligt, at hun ikke kan huske, at hun har haft sex, mens hun var fuld. Til trods for dette ubehag så bliver hendes oplevelse efterfølgende til en sjov historie, når hun snakker med sine venner om det. Det, at han er en sød og veluddannet fyr, som er interesseret i fortsat at se hende, bliver også helt centralt, da hun gør opmærksom på, hvorfor det endte med at være en sjov historie, snarere end en ubehagelig oplevelse.

På en lignende måde fortæller Marie om en aften, hvor hun var blevet så fuld, at hun havde kastet op og var blevet lagt i seng af sine venner, hvorefter en fyr, hun tidligere havde kysset med, kom op på værelset til hende. De havde sex, mens der også lå andre og sov i rummet, og hun fortæller:

"Dét fortryder jeg, og det er nederen. Det havde jeg jo ikke gjort, hvis jeg ikke havde haft drukket. Det er sådan mærkeligt at tænke tilbage på, for jeg tror ikke, at jeg egentlig har tænkt over, hvor lidt jeg måske i virkeligheden har haft lyst til det i situationen. Altså jeg snakkede med mine veninder om det, men det blev mere bare sådan en joke. (..) Vi havde også noget kørende bagefter, så jeg ved ikke... Det er ikke, fordi jeg folte afsky over for ham."

Ligesom Tanja så fortæller Marie her, hvordan hendes oplevelse blev til en sjov historie i mødet med hendes venner og i kraft af, at hun havde "noget kørende" med ham efterfølgende. Dette til trods for, at hun også beskriver, hvordan det var en "nederen" oplevelse, og under interviewet reflekterer over, hvor lidt hun egentlig havde lyst på tidspunktet. For Tanja og Marie, såvel som for mange andre kvinder i

dette studie, så er det, der er afgørende for, om en grænseoverskridende oplevelse med sex bliver noget, de fortryder, eller en sjov historie, altså, hvordan vennerne reagerer, og hvorvidt de dater personen efterfølgende.

Brud med normer?

De kvinder, der ikke datede personen efterfølgende, gav i højere udtryk for modstand overfor vennernes opfattelse af, at deres oplevelse var en "sjov historie". For eksempel fortæller Ann-Sofie:

"Jeg har ingen ide om, hvem han er, jeg kender ikke engang hans navn. Min veninde synes, det er sjovt, men jeg synes ikke, det er sjovt."

Ann-Sofie illustrerer hermed, hvordan vennernes reaktioner ikke altid er endegyldige for kvindernes egne opfattelser, men der tegner sig også et billede af, at disse kvinder i højere grad lægger vægt på deres relation til personen, de havde haft sex med, end deres egen evne til at samtykke på tidspunktet. Dette

illustreres også af, hvordan de unge kvinder, der selv havde taget initiativ til sex, mens de var fulde, også kunne skamme sig eller føle sig ulækre, netop fordi de havde sex med en, de ikke datede efterfølgende. Lina siger: *"Normalt så siger jeg det ikke til mine venner, fordi jeg bliver pinlig berørt over mig selv. Selvom sex den dag i dag er meget normalt, så har jeg bare den tanke, at når jeg ikke kender ham og så bare tager ham med hjem... det kan godt få mig til at føle mig ulækker. Jeg burde måske være bedre til at lade være med at være så frembrusende, fordi jeg er fuld, eller fordi jeg har lyst. Og jeg tror, at jeg føler mig mere klam, hvis andre ved det."*

Lina illustrerer her, hvordan hun er klar over, at kvinder i stigende grad kan og bør kunne indgå i seksuelle relationer på lige fod med mænd i kraft af den forandring, kønsrollerne har undergået. Alligevel skammer hun sig og holder det ofte hemmeligt for sine venner, fordi hun har sex med nogle, hun ikke kender i forvejen eller fortsætter med at se. På den måde oplever Lina disse fornævnte modsatrettede forventninger om, at kvinder både bør være seksuelt frigjorte og respektable på en gang, når de drikker sig fulde.

Der mangler enighed om, hvad der er sex, og hvad der er voldtægt

Ingen af disse unge kvinders fortællinger er historier om voldtægt, ifølge de unge kvinder selv. De fortæller om de her oplevelser, når de i undersøgelsen er blevet spurgt ind til, hvilke oplevelser de har haft, når de har drukket alkohol; fx om der er noget, de fortryder, og om alkohol spiller en rolle i forhold til at "score." Jeg vil argumentere for, at disse unge kvinders fortællinger ikke bare handler om unge mennesker, sex og alkohol, men også afspejler en generel forvirring og uenighed i samfundet om, hvad der udgør voldtægt, og hvad der udgør sex.

Seksuelt samtykke bliver i disse år debatteret ivrigt. Politikere og aktivister har i stigende grad støttet op

om en samtykke-baseret lov om voldtægt, dvs. en lovgivning, der definerer voldtægt ud fra, om parterne frivilligt har givet deres samtykke til sex i ord eller handling. Til trods for en stigende politisk interesse for samtykke, så peger min forskning på, at seksuelt samtykke sjældent er i fokus blandt de fleste unge kvinder, når de taler med hinanden og andre om seksuelle oplevelser i forbindelse med, at de har været fulde. Det kan være en konsekvens af, at det frem til 2013 ikke var betragtet som voldtægt i den danske lovgivning, hvis man var ude af stand til at modsætte sig seksuelt samkvem, eksempelvis fordi man var meget fuld eller sov. Lovændringen i 2013 betød, at "samleje" med en person, der er "ude af stand til at modsætte sig", fx fordi de er for fulde, også betragtes som voldtægt (7). Til trods for at lovgivningen således har været, og stadig er, under forandring, så er der altså fortsat en stor opgave foran os, hvis vi ikke alene vil ændre lovgivningen til eksempelvis at have fokus på samtykke, men også vil forandre unges forestillinger om alkohol, køn og ansvar, så der er klare grænser mellem, hvad der er sex, og hvad der er voldtægt.

Desuden peger mit studie på, at et muligt sted at forebygge sådanne forestillinger om sex og voldtægt kan være i unge menneskers venskaber. Dette fordi det ofte er iblandt venner, at de unge fortæller om deres oplevelser, men det er også her, at de bliver mødt med en forventning om at fortælle en "sjov" historie om en tur i byen eller en vild fest. Ved at fokusere på venners rolle i forhold til normer for køn og alkohol, så kan vi åbne op for en forståelse af, at seksuelt samtykke ikke alene udspiller sig blandt potentielle sexpartnere, men også tillægges betydning i sociale relationer. Denne proces har jeg valgt at kalde for en forhandling af 'socialt samtykke', fordi sex, grænser og voldtægt ikke alene påvirkes af lovgivningen, eller af sociale normer præget af forståelser af køn, dvs. såkaldt 'kønnede' normer, men også af de sociale relationer, man indgår i, eksempelvis med sine venner (8).

Jeg har her udelukkende fokuseret på unge kvinders fortællinger, fordi det var dem i undersøgelsen, der fortalte mest om oplevelser med sex og alkohol. Dog vil jeg opfordre til at udvide dette fokus i videre forskning og forebyggende indsatser. Til trods for at alle undersøgelser lavet indtil videre peger på, at langt flere kvinder end mænd udsættes for seksuelle overgreb i Danmark, så er det vigtigt at have øje for, at de selvsamme mekanismer og normer, der kan gøre overgreb "usynlige" blandt unge kvinder, også kan påvirke unge med andre køn eller seksualiteter.

Referencer

- (1) Hutton, F., Wright, A. & Saunders, E. (2012). Cultures of intoxication: Young women, alcohol, and harm reduction. *Contemporary Drug Problems*, 40 (4), s. 451-480.
- (2) Dahl, K. M., Henze-Pedersen, S., Østergaard, S. V., & Østergaard, J. (2018). Unge opfattelser af køn, krop og seksualitet. København, Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- (3) Johansen, K. B. H., Pedersen, B. M., & Tjørnhøj-Thomsen, T. (2019). 'I think in some way you're afraid to lose your dignity maybe': Exploring Danish girls' concerns in relation to sexual activity. *European Journal of Women's Studies*.
- (4) Jeffner, S. (2000, May). Different space for action: The everyday meaning of young people's perception of rape. In Paper at ESS Faculty Seminar, University of North London.
- (5) Horvath, M. & Brown, J. (2007). Alcohol as drug of choice; is drug-assisted rape a misnomer? *Psychology, Crime & Law*, 5, s. 417-429.
- (6) Bay-Cheng, LY (2015) The agency line: A neoliberal metric for appraising young women's sexuality. *Sex Roles* 73(7-8): 279-291.
- (7) Henriksen, N. B. (2018). Fakta om voldtægt. Kan findes på: <https://kvinfo.dk/fakta-om-voldtægt/>
- (8) Jensen, M. B. & Hunt, G. H. (2019). Young women's narratives on sex in the context of heavy alcohol use: Friendships, gender norms and the sociality of consent. *International Journal of Drug Policy*.